

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА – ДІЄВИЙ ВАЖІЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті досліджено стан та визначено основні проблеми, які існують у сфері державної підтримки сільського господарства України, оцінено її вплив на ефективність функціонування капіталу. Запропоновано гнучкий механізм фінансування сільського господарства, який включає самофінансування і бюджетне фінансування, донорське фінансування та фінансування міжнародними благодійними організаціями, приватне фінансування та інвестування. Виникла нагальна потреба у розробці механізму функціонування капіталу аграрної галузі у новітньому економічному середовищі, яке б забезпечило життєздатність сільськогосподарського виробника. Дієвим важелем цього механізму є державна підтримка сільськогосподарських підприємств. Пріоритетними при цьому визначено середній та малий бізнес у сільському господарстві.

Ключові слова: капітал, фінансовий механізм, самофінансування, бюджет, державна підтримка.

Постановка проблеми. У сучасній ситуації революційних політичних і економічних змін, які відбуваються на Україні, сільське господарство, як ніколи, потребує належної державної фінансової підтримки. Регулююча функція держави, щодо аграрного сектору економіки, послабилась, зростання диспаритету цін, високий рівень інфляції, негативна доларизація економіки та інші руйнуючі фактори привели до значної втрати сільськогосподарськими підприємствами власних капіталів, а також значно ускладнили доступ до зовнішніх джерел фінансування. Виникла нагальна потреба у розробці механізму функціонування капіталу аграрної галузі у новітньому економічному середовищі, яке б забезпечило життєздатність сільськогосподарського виробника. Дієвим важелем цього механізму є державна підтримка сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки сільського господарства були опрацьовані такими авторами, як Вдовенко Н.М. [1], Дубровська Ю.В., Збарський В.К., Зінченко Т.В., Кваша С.М. [4-7], Лайко П.А., Лузан Ю.Я., Маренич Т.Г. [10-12] та ін. Їх ґрунтовні дослідження є незаперечними, але враховуючи історичні події, які відбуваються протягом останнього часу в Україні, виникли економічні проблеми, які вимагають якнайшвидшого розв'язання. Зокрема, через об'єктивні обставини відбувається зниження рівня прибутковості суб'єктів господарювання у сільському

господарстві, а суттєве подорожчання кредитних ресурсів робить недоступним позабюджетні джерела поповнення капіталу аграрних підприємств.

Мета статті. Програми державної підтримки сільського господарства, які існували до 2015р. вичерпали себе. Сьогодні конче необхідно не допустити руйнації провідної галузі економіки України, розробити дієві механізми її бюджетного фінансування. Метою статті є дослідження стану та визначення основних проблем, які існують у сфері державної підтримки сільського господарства України, оцінка її впливу на ефективність функціонування капіталу сільського господарства та розроблення цільових напрямів фінансування галузі з урахування негативних факторів існування військової загрози.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ю.Я. Лузан розглядає систему державної підтримки як сукупність заходів фінансового, бюджетного та організаційно-економічного спрямування [11]. На думку П. А. Лайка, державна підтримка сільського господарства та державний протекціонізм у цій галузі має багатоплановий характер і проявляється як система політико-правових, організаційних, економічних, фінансових, соціальних, екологічних, етнокультурних та інших дій, пов'язаних з внутрішнім і зовнішньоекономічним розвитком галузей аграрної сфери [9, с. 62]. З точки зору вченого, концептуальні засади фінансової підтримки сільського господарства повинні спрямовуватися на досягнен-

ня стабілізації виробництва з поступовим нарощуванням його обсягів, зростання ВВП, досягнення достатнього рівня доходності і рентабельності аграрних підприємств усіх форм господарювання [10, с. 123].

Дещо іншої точки зору притримуються В. К. Збарський та В. П. Горьовий, які вважають, що збільшення обсягів державної фінансової підтримки не стимулює товаровиробників до зростання обсягів та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, а тому фінансова підтримка повинна орієнтуватися на стимулювання аграрного виробництва і надаватися, в першу чергу, товаровиробникам, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів [5, с. 79]. Таке трактування причин обмеженості державної фінансової підтримки сільського господарства не співпадає з нашою думкою, щодо даного питання: ми вважаємо, що специфіка функціонування галузі, а саме, сезонність виробництва та пов'язане з ним коливання потреби у залученні капіталу, тривалий період відтворення основного капіталу та низький рівень обіговості (порівняно з іншими галузями) оборотного капіталу, залежність процесу капіталоутворення та результатів діяльності підприємств від біологічного циклу сільськогосподарського виробництва (довгостроковість біологічних претворень) і природно-кліматичних умов, а також інші об'єктивні умови, суттєво підвищують фінансовий ризик суб'єктів сільського господарства та спонукають до необхідності державної підтримки тих аграрних підприємств, які націлені на подальший розвиток, використання новітніх ресурсозберігаючих технологій, підвищення якості продукції.

Заслугує на увагу та цілковитого погодження такий висновок вчених: «Основними причинами неефективного використання коштів державного бюджету, які виділяються на підтримку АПК, є недосконалість механізмів одержання й розподілу бюджетних коштів і порушення бюджетної дисципліни при їх використанні. Щорічна зміна порядків та механізмів виділення коштів з державного бюджету, їх громіздкість, запізніле затвердження й

внесення до них неодноразових змін протягом року спричиняє несвоєчасне одержання коштів державної фінансової підтримки та неефективне їх використання і повернення в кінці року до державного бюджету» [5, с. 79].

Т. Г. Маренич слушно зауважує, що за допомогою держави в аграрній галузі необхідно цілеспрямовано формувати напрямки нагромадження і споживання, через які забезпечується нарощення виробничих фондів, основного капіталу, оборотних коштів та оборотного капіталу, а також споживчий та платоспроможний попит; далі автор вказує: «Вже зараз державна підтримка і відповідний механізм повинні допомогти галузі та регіонам виробити економічні цілі, що передбачають зростання виробництва конкурентоспроможної продукції, стабілізацію економічного та фінансового положення, відродженню соціальної інфраструктури села.» [12, с. 18]

Повністю погоджуємося з твердженням Перепелиці Ю.К. стосовно того, що сучасне сільськогосподарське виробництво великою мірою залежить від державної підтримки, яка, в свою чергу повинна сприяти збільшенню обсягів виробництва продукції, наданню їй конкурентоспроможності на внутрішньому і світових ринках, активно впливати на процеси відтворення та забезпечувати безперебійний кругообіг основного і оборотного капіталу у сільському господарстві [15, с. 284]. На нашу думку, цілеспрямованість державної підтримки повинна бути зорієнтована на підвищення ефективності функціонування капіталу у аграрному секторі, а саме, збільшенню рівня рентабельності та прискоренні оборотності сукупного капіталу сільськогосподарських підприємств. Таким чином, державна підтримка сільського господарства – це дієвий важіль впливу фінансового механізму, направлений на державне стимулювання сільськогосподарського виробництва з метою підвищення ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку аграрного сектору економіки України.

Перша група проблем – недостатній обсяг бюджетного фінансування для ро-

звітку сільського господарства. Розглянемо структуру видатків за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету на фінансування аграрного сектору економіки України за період 2011 – 2014рр. (табл. 1). Позитивною зміною у структурі видатків за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету на фінансування аграрного сектору економіки України є зме-

ншення частки на утримання апарату Міністерства аграрної політики і продовольства України з 74,2% у 2011р. до 57,4% у 2014р. та суттєве збільшення видатків на функціонування державного агентства земельних ресурсів, в тому числі, в 2,3 рази збільшились видатки на проведення земельної реформи (з 96432,0 тис.грн. у 2012р. до 221463,5 тис.грн. у 2014р.).

Т а б л и ц я 1

Структура видатків за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету на фінансування аграрного сектору економіки України, 2011 – 2014 рр., тис.грн.

Найменування видатків за програмною класифікацією	Роки				Рівень видатків 2014р. до 2011р.	
	2011	2012	2013	2014	+, -	Темп при-росту, %
Міністерство аграрної політики та продовольства України	5187554,9	8451341,4	8313533,7	8511173,1	3323618,2	64,1
%	100	100	100	100	-	-
Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України	3850206,4	4780528,1	4599484,1	4883181,7	1032975,3	26,8
%	74,22	56,56	55,32	57,37	-16,85 п.п	-
Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України	800334,1	1916038,3	2231147,2	2282841,6	1482507,5	185,2
%	15,43	22,67	26,84	26,82	11,39п.п	-
Державне агентство земельних ресурсів України	130520,6	1198419,0	903716,8	791980,3	661459,7	506,8
%	2,52	14,18	10,87	9,30	6,78п.п.	-
Державне агентство рибного господарства України	32928,1	210048,8	252469,1	257978,2	225050,1	683,5
%	0,63	2,48	3,04	3,03	2,4п.п	-
Державна інспекція сільськогосподарства України	164625,7	346307,2	326716,5	295191,3	130565,6	79,3
%	3,17	4,09	3,93	3,47	0,30п.п.	-
Національний університет біоресурсів і природокористування України	208940,0	-	-	-	-208940,0	-
%	4,03	-	-	-	-4,03п.п.	-

Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

Також відбулося збільшення фінансування на державну ветеринарну та фітосанітарну служби у 2,8р. (частка у загальній структурі видатків зростає з 15,4% до 26,8%). Цільова підтримка тваринництва є важливим елементом у бюджетних програмах; особливо суттєвим у цьому сенсі є своєчасне одержання коштів державної фінансової підтримки та ефективне їх використання, чого не відбувається на даний момент (в Україні за 2013 рік порівняно з 2012 роком поголів'я ВРХ зросло лише на

1% — до 4,7 млн. голів, а кількість корів зменшилася на 0,4% — до 2,5 млн. голів, у 2014р. поголів'я ВРХ зменшилось порівняно з 2013р. на 3,2% [3]).

Державне фінансування сільського господарства здійснюється через загальний та спеціальний фонд: фінансування загального фонду забезпечує виконання основних бюджетних програм і завдань, спеціальний фонд передбачає предметно-цільове використання бюджетних коштів за бюджетним призначенням на видатки за

рахунок конкретно визначених джерел надходжень. Як свідчать дані рис.1; 2, за період 2007-2013рр. відбувалася стійка тенденція до зменшення державного фінансування сільського господарства із загального і спеціального фонду.

Необхідно підкреслити, що в Україні основна частка бюджетних витрат на сільське господарство припадає на підтримку поточної діяльності господарств; така структура підтримки різко відрізняється від практики переважної більшості членів ЄС, де значна частка витрат на сільське господарство припадає на розвиток і підтримку ринкової інфраструктури, аграрної науки та служб консалтингу та впрова-

дження [19, с. 92], тобто цільова орієнтація державного фінансування у країнах-членах ЄС – довгостроковість та послідовність. Саме довгострокового характеру вкрай бракує державним програмам з фінансування сільського господарства України.

Друга група проблем – неврегульованість фінансових відносин сільськогосподарських підприємств з державою. Ключовим питанням, яке виникає при розробці механізму державної підтримки – визначитися з напрямками її надання – на одиницю виробленої продукції, на гектар ріллі (одну голову поголів'я тварин), на одиницю власного капіталу підприємств або інші напрями.

Рис. 1. Державне фінансування сільського господарства (видатки за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету), 2007 – 2013 рр., млн. грн.

Джерело: узагальнено автором на підставі [2]

Слушним є досвід провідних країн, в яких доцільно використовується регуляторний важіль фінансового механізму, а саме – державні субсидії, що не пов'язують з обсягами виробництва і спрямовують на пряму підтримку аграрних виробників у вигляді кредитів, субсидій, дотацій та пільг; в країнах Європейського Союзу практикується надання дотації в розрахунку на одиницю

площі та одну голову поголів'я тварин, в США за рахунок коштів державного бюджету проводяться виплати з покриття ринкових збитків сільгосптоваровиробників, а також на розвиток і підтримку ринкової інфраструктури [16]. Цікавим є досвід Канади: законодавчо закріплені державні виплати на підтримку ринкових цін у сільському господарстві.

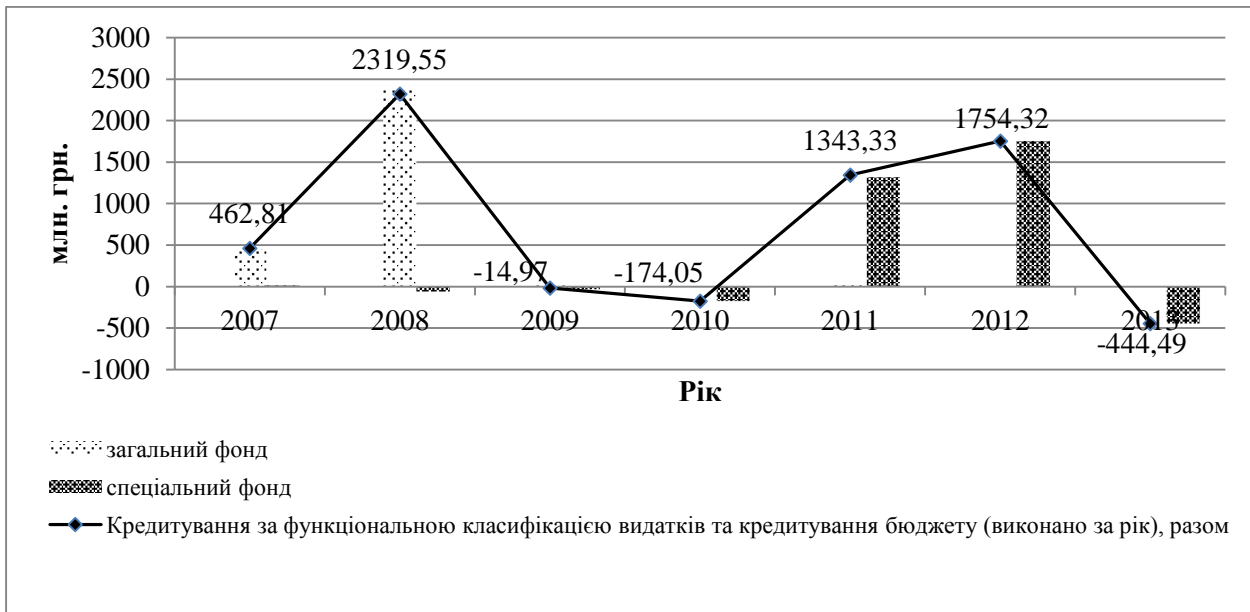

Рис. 2. Державне фінансування сільського господарства (кредитування за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету), 2007 – 2013 рр., млн. грн.

Джерело: узагальнено автором на підставі [2]

Також необхідно підкреслити, що у всіх зазначених країнах практикується використання такого інструменту фінансового механізму, як квотування, тобто введення виробничих квот з метою недопущення перевиробництва

сільськогосподарської продукції, а також здійснення державою інтервенційних закупівель.

Проаналізуємо загальні показники державної підтримки сільського господарства за 2011 – 2013 рр. та їх структуру (табл. 2; рис. 3).

Т а б л и ц я 2

Державна підтримка сільського господарства за 2011- 2013 рр.
(загальні показники), млн. грн.

Показники	2011рік		2012рік		2013рік		2013р. до 2012р., %	
	Сільсько-господарські підприємства, всього	у т.ч. фермерські господарства	Сільсько-господарські підприємства, всього	у т.ч. фермерські господарства	Сільсько-господарські підприємства, всього	у т.ч. фермерські господарства	Сільсько-господарські підприємства, всього	у т.ч. фермерські господарства
Отримано коштів державної підтримки, всього	4327,9	626,3	6974,1	934,5	7478,0	836,6	107,2	89,5
у т.ч. за рахунок бюджетних дотацій	729,3	67,3	742,0	66,1	381,9	45,7	51,5	69,1
з них, для підтримки виробництва продукції рослинництва	230,7	22,1	184,2	29,4	56,7	5,1	30,8	17,3
для розвитку тваринництва	101,1	14,4	437,0	13,1	241,7	24,5	51,1	187,0
для здійснення заходів з відтворення водних живих ресурсів	-	-	-	-	0,1	0,1	-	-
за іншими видами (напрямами) державної підтримки	397,5	30,8	120,8	23,6	83,4	16,0	69,0	67,8
за рахунок податку на додану вартість	3598,6	559,0	6232,1	868,4	7096,1	790,9	113,9	91,1
з них, для підтримки виробництва продукції рослинництва	2780,5	531,9	4321,4	822,9	4519,2	738,8	104,6	89,8
для розвитку тваринництва	818,1	27,1	1910,7	45,5	2576,9	52,1	134,9	114,5

Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

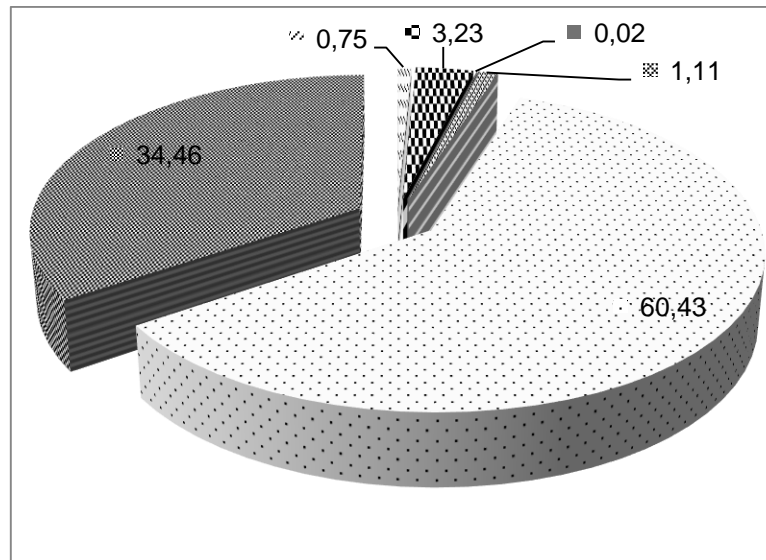

Рис. 3. Структура державної підтримки сільського господарства за 2013 р., %, серед якої:

отримано коштів державної підтримки за рахунок податку на додану вартість для розвитку тваринництва – 34,46%; отримано коштів державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій для розвитку тваринництва – 3,23%; отримано коштів державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій для здійснення заходів з відтворення водних живих ресурсів – 0,02%; отримано коштів державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій за іншими видами (напрямами) державної підтримки – 1,11%; отримано коштів державної підтримки за рахунок податку на додану вартість для підтримки виробництва продукції рослинництва – 60,43%; отримано коштів державної підтримки за рахунок бюджетних дотацій для підтримки виробництва продукції рослинництва – 0,75%.

Як свідчить аналіз структури державної підтримки сільського господарства за 2013 р. (табл. 2; рис. 3), переважна частина державних фінансових ресурсів у 2013 р. надходила через податкові механізми: частка отриманих коштів державної підтримки за рахунок податку на додану вартість для розвитку тваринництва становила 34,46% від загального обсягу, за рахунок податку на додану вартість для підтримки виробництва продукції рослинництва – 60,43%. Наступним етапом нашого дослідження буде оцінка впливу рівня державної підтримки на ефективність функціонування капіталу у сільському господарстві України (табл.3). На основі аналізу табл. 3 робимо наступні висновки: у 2008р. видатки загального фонду Державного бюджету на фінансування сільського господарства склали 12,2 млрд. грн., в 2009р. вони становили 6,4 млрд. грн., або зменшились практично в 2 рази, але у 2011р. державна підтримка стала більш відчутною і збільшилась до 10,5 млрд. грн.

У наступні 2012р. та 2013р. видатки загального фонду Державного бюджету на

фінансування сільського господарства невинно зменшувалися (8,6 млрд. грн. та 8,4 млрд. грн.). Слідом за динамікою даних змін відбувалися зміни питомої ваги видатків загального фонду Державного бюджету у обсязі виробництва валової продукції сільського господарства: найбільше значення у 2008р. – 6,05%, у 2013р. такий обсяг порівняно з 2008р. зменшився на 2,73 п.п. і становив 3,32%.

Державна фінансова політика у сфері АПК України в умовах обмеженості ресурсами повинна орієнтуватися на побудову самодостатнього фінансово незалежного аграрного сектору економіки [6, с. 26], а забезпечити фінансову незалежність спроможний достатній обсяг власного капіталу суб'єктів господарювання. На нашу думку, державна підтримка повинна стати дієвим важелем фінансового механізму функціонування капіталу у сільському господарстві України. В складні часи сьогодення для української економіки підприємства не можуть в необхідному для розширеного відтворення розмірі збільшувати власний капітал по причині відсутності стабільно

зростаючого прибутку. З іншого боку, достатній обсяг власного капіталу гарантує інтереси кредиторів підприємства. Тобто, для повноцінної діяльності в сучасних умовах сільськогосподарським підприємствам необхідний достатній обсяг власного капіталу, доступні кредитні ресурси та дієва державна підтримка, яка повинна стати доповненням самофінансування та фінансування за рахунок кредитів комерційних банків. Як зауважив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко, незважаючи на те, що Україна знаходиться фактично у стані війни, який суттєво впливає на економіку

держави, аграрна галузь продовжує бути локомотивом економіки, і цей «локомотив» необхідно підтримувати та розвивати [18]. Ми вважаємо, що державна підтримка має пряий вплив на ефективність функціонування капіталу у сільському господарстві. Даний висновок підтверджують розрахункові дані рентабельності сукупного капіталу – із зменшенням державного фінансування рівень рентабельності зменшився (табл.3). Державна підтримка повинна сприяти зміцненню фінансової стійкості підприємств, позитивно впливати на безперервність обороту капіталу та збільшити рівень його обіговості.

Т а б л и ц я 3

Вплив рівня державної підтримки на ефективність функціонування капіталу у сільському господарстві України, 2008-2013рр., млрд. грн.

Показники	Роки						2013 до 2008, +,-	2013 до 2012, +,-
	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Виробництво валової продукції сільського господарства*	201,56	197,93	194,89	233,69	223,25	252,86	51,30	29,61
Видатки загального фонду Державного бюджету на фінансування сільського господарства	12,2	6,4	5,8	10,5	8,6	8,4	-3,8	-0,20
Питома вага видатків загального фонду Державного бюджету у обсязі виробництва валової продукції сільського господарства, %	6,05	3,23	2,98	4,49	3,85	3,32	-2,73	-0,53
Сукупний капітал	133,09	149,54	170,80	228,31	276,65	313,10	180,01	36,45
у т.ч. власний капітал	62,85	72,22	90,39	124,21	148,15	156,82	93,97	8,67
видатки бюджету на одиницю сукупного капіталу	0,09	0,04	0,06	0,05	0,03	0,03	-0,06	0,0
видатки бюджету на одиницю власного капіталу	0,19	0,09	0,06	0,08	0,06	0,05	-0,14	-0,01
Чистий прибуток	5,79	13,91	17,17	25,34	26,79	14,98	9,19	-11,81
видатки бюджету на одиницю чистого прибутку	2,11	0,46	0,34	0,41	0,32	0,56	-1,55	0,24
Рівень рентабельності усієї діяльності підприємств, %	7,4	8,3	16,3	18,0	15,6	8,0	0,60	-7,60
Рівень рентабельності сукупного капіталу, %	4,35	9,30	10,06	11,10	18,08	4,79	0,44	-13,29
Оборотність сукупного капіталу, %	92,9	74,6	84,5	87,5	79,5	72,7	-20,20	-6,80

*у постійних цінах 2010 року.

Джерело: узагальнено автором на підставі [2; 3].

Реалії політичного та економічного стану України спонукають до врахування викликів сьогодення, а саме:

- з 1 січня 2016 року запрацює зона вільної торгівлі з ЄС, для чого розробляється реформа спільної аграрної політики (САП) ЄС, в якій, в тому числі, будуть визначені умови бюджетного фінансування сільського господарства;

- у зв'язку з політичною нестабільністю, а саме, військовою агресією з боку Росії, бюджетні кошти вимушено будуть направлятися, в першу чергу, на локалізацію українсько-російського конфлікту на сході держави, що обмежить частку видатків із державного бюджету на фінансування аграрного сектору економіки;

- на сьогоднішній день ставка рефінансування українських банків становить 30%,

що унеможлиблює аграріям доступ до банківського кредитування, тобто розраховувати сільгосптоваровиробники повинні тільки на себе і, знову ж таки, на підтримку з боку держави;

- швидка девальвація гривні спонукала, в тому числі, до збільшення складової собівартості сільськогосподарської продукції майже у три рази та одночасного зменшення купівельної спроможності населення.

Таким чином, з однієї сторони, в силу суб'єктивних та об'єктивних причин, аграрії не можуть існувати на умовах самофінансування, основні джерела збільшення власного капіталу обмежені, залучати капітал та розраховувати на банківське кредитування вкрай складно; держава знаходиться у стані війни і не може у повнодостатньому обсязі фінансувати аграрний сектор економіки. Вихід із «глухого кута», який склався на даний час, ми вбачаємо у розробці гнучкого механізму фінансування сільського господарства, який би включав наступні складові: перший блок – самофінансування і бюджетне фінансування (фінансування донорськими організаціям, міжнародними агенціями та групами), фінансування міжнародними благодійними організаціями (щодо фінансування проектів соціально-економічного і культурного розвитку села міжнародними програмами розвитку). Необхідно враховувати і той факт, що український аграрний сектор забезпечує 38% від українського експорту, і залишається привабливим для іноземних інвесторів попри економічну кризу та конфлікт на Донбасі [17]. Тому, доцільним є поряд із державним фінансуванням активно задіювати інвестиційний ресурс, в тому числі міжнародні інвестиційні проекти. Тобто, третій блок механізму фінансування сільського господарства - приватне фінансування та інвестування. Гармонійне поєднання цих форм фінансування надасть синергетичного ефекту та впорядкує важелі фінансового механізму функціонування капіталу у сільському господарстві України. Державно-приватне партнерство є основою досягнення збалансованості економічного розвитку [1, с. 324].

Державна підтримка аграрного сектору повинна сформуватися у необхідній площині: по-перше, необхідно законодавчо визначити та закріпити перелік суб'єктів господарювання на селі, які мають пріоритет державної

підтримки. На нашу думку, вона повинна спрямовуватися не на великотоварні аграрні підприємства та агрохолдинги (які у цей складний період мають достатній рівень самофінансування), а на середній та малий бізнес у сільському господарстві, що займається вирощуванням та реалізацією сільгосппродукції. По-друге, право першочерговості повинні мати ті суб'єкти господарювання, які прагнуть ефективно розвиватися, впроваджувати інноваційні технології та підвищувати якість виробленої продукції. Також пріоритетності, щодо державного фінансування необхідно надати експортозамінним галузям у сільському господарстві, які повністю забезпечують аграрною продукцією потребу вітчизняного споживача. Акцентуємо увагу на тому, що держпідтримка обов'язково повинна бути націлена на стале формування основного капіталу сільськогосподарських підприємств. У цьому аспекті є важливим відпрацювання інструментів державної підтримки ринку вітчизняної техніки, розвитку сільськогосподарського машинобудування (часткова компенсація вартості, фінансовий лізинг, здешевлення кредитів на виробництво та придбання сільськогосподарської техніки) [6, с. 8]. При цьому, державою повинна гарантуватися адресність, рівноступість, своєчасність (задня уникнення прогресуючого впливу інфляції) та послідовність такої підтримки, прозорість процедури адміністрування, уникнення корупційних схем та чиновничої проволочки, щодо отримання коштів бюджетної підтримки суб'єктами господарювання на селі. Роль аграрного сектору економіки в підвищенні життєвого рівня населення є незаперечною, а тому державна політика має на меті своєчасно виявляти назрілі проблеми розвитку сільського господарства, аналізувати їх, установлювати причини виникнення, суперечливість і знаходити шляхи розв'язання [4, с.10]

Заслуговує на увагу створення дієвих правових, економічних та соціальних передумов розвитку бізнесу на селі, що передбачається у новій редакції закону України "Про державну підтримку сільського господарства України", в якому увага акцентована на наданні пріоритетності розвитку сімейних ферм на селі. Протягом 2015р. у південних і центральних областях України планується відкрити 60 сімейних ферм (спеціалізація – молочне скотарство). І це тільки перший крок. "Логіка полягає у тому, аби за допомо-

гою багаторічних програм підтримки перетворити дрібне виробництво у прибуткові сімейні ферми європейського рівня" [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведених досліджень робимо наступні висновки: державна підтримка є дієвим важелем фінансового механізму функціонування капіталу у сільському господарстві України і має прямий вплив на ефективність його функціонування, що підтверджують розрахункові дані рентабельності сукупного капіталу – із зменшенням державного фінансування рівень рентабельності капіталу сільського господарства зменшився. Впорядкування процесу державного фінансування повинно іти у напрямку послідовності, своєчасності, адресності, рівнодоступності державної підтримки. Пріоритетними напрямками державної підтримки на даному етапі вважаємо середній та малий бізнес у сільському господарстві, вектор напрямку - на підприємства, які прагнуть до розвитку, підвищення ефективності виробництва, впровадження новітніх технологій та покращення якості продукції.

Враховуючи погіршення економічної ситуації в Україні, яке обумовлено веденням військових дій на Сході України, державна підтримка сільського господарства має обмежувальний характер. Тому вважаємо доцільним поряд з бюджетним фінансуванням активізувати процедури донорського та приватного фінансування аграрного сектору економіки у правовому полі, яке не суперечить законам України. На фоні накопичених макроекономічних дисбалансів економічного розвитку нашої держави, сільське господарство залишається єдиною галуззю, виробництво якої зростає, тому подальші дослідження слід зосередити на пошуку напрямків поліпшення стану бюджетної підтримки аграрної галузі, яка повинна спонукати до ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва, зміцнення фінансової стійкості аграрних підприємств та підвищення рівня рентабельності сукупного капіталу.

Література

1. Вдовенко Н. М. Регуляторна політика держави і механізми її реалізації в перспективних галузях економіки, пов'язаних із рибним господарством / Н.М. Вдовенко //

Економіка розвитку. – 2014. – №3 (71). – с. 9 – 14.

2. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Дубровська Ю. В. Державно-приватне партнерство як основа досягнення збалансованості територіальних бюджетів / Ю. В. Дубровська // Актуальні Проблеми Економіки. – 2014. – №12. – С.324-333.

5. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 74 - 80.

6. Зінченко Т.В. Державна фінансова підтримка сільського господарства в Україні / Т.В. Зінченко // Збірник матеріалів восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції 19-21 квітня 2012 року. – 2012. – Ч. 4. – С. 25-28.

7. Кваша С. М. Аграрна політика та чинники її реалізації в нинішніх умовах трансформації сільського господарства України / С. М. Кваша // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент», випуск 6/1. – 2010. С. 3-11.

8. Кравчук В. І. Алгоритм розвитку сільськогосподарського машинобудування на сучасному етапі / В.І.Кравчук // Техніка і технології АПК. – 2012. – № 1. – С. 6–9.

9. Лайко П. А. Державна фінансово-кредитна підтримка сільського господарств в ринковій економіці / П. А. Лайко. – К. :ІАЕ УААН, 1998. – 426 с.

10. Лайко П.А. Концептуальні положення державної фінансової підтримки розвитку сільського господарства / П. А. Лайко // Економіка АПК. – 1999. - №1. – С. 122-125.

11. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : монографія / Ю. Я. Лузан. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010.– 472 с.

12. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики): Моногр./Т.Г. Маренич. – К.: ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2005. – 453 с.

13. Мінагрополітики обіцяє зробити сімейні ферми прибутковими [Електронний ресурс]. – Режим досту-

пу: <http://www.theinsider.ua/politics/54fec11f4ee68/>

14. Назвали єдину галузь України, яка торік показала зростання економічних показників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/nazvali-yedinu-galuz-ukrayini-yaka-torik-pokazala-zrostannya-ekonomichnih-pokaznikiv-405400.html>

15. Перепелиця Ю. К. Державна фінансова підтримка як один із шляхів до розширеного відтворення [Текст] : збірник наукових праць; наук. кер. В. Я. Амбросов. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. – Х., 2010. – Вип. 104: Економічні науки. – С. 282-287.

16. Рахункова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

17. Український АПК цікавить інвесторів попри війну? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/>

18. У Мінагрополітики України обговорили податкові новації уряду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/19355-umnagropoltiki-ukrayini-obgovorili-podatkov-povacyi-uryadu.html>.

19. Федулова І. В. Підтримка сільськогосподарських виробників / І.В. Федулова // Інтелект XXI. – 2014. – №2. – С. 86 - 93.

References

1. Vdovenko N. M. Regulyatorna polityka derzhavy i mexanizmy yiyi realizaciyi v perspektyvnyx galuzyax ekonomiky, pov'yazanyx iz rybnym gospodarstvom [Regulatory policy and mechanisms of its implementation in promising sectors of the economy related to fisheries] / N.M. Vdovenko // Ekonomika rozvytku. – 2014. – No. 3(71). – P. 9 – 14.

2. Derzhavna kaznachejska sluzhba Ukrainy [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.treasury.gov.ua>.

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Dubrovska Yu. V. Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak osnova dosyagnennya zbalansovanosti terytorialnyx byudzhetyv [Public-private partnerships as a basis for balancing local budgets] / Yu. V. Dubrovska //

Aktualni Problemy Ekonomiky. – 2014. – No.12. – P.324-333.

5. Zbarskyj V. K. Derzhavna pidtrymka sil'skogo gospodarstva [State support for agriculture] / V. K. Zbarskyj, V. P. Gorovyj // Ekonomika APK. – 2010. – No. 4. – P. 74 - 80.

6. Zinchenko T.V. Derzhavna finansova pidtrymka sil'skogo gospodarstva v Ukraini [State financial support of agriculture in Ukraine] / T.V. Zinchenko // Zbirnyk materialiv vos'moyi Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi internet - konferenciyi 19-21 kvitnya 2012 roku. – 2012. – Ch. 4. – P. 25-28.

7. Kvasha S. M. Agrarna polityka ta chynnyky yiyi realizaciyi v ny'nishnix umovax transformaciyi sil'skogo gospodarstva Ukrainy [Agricultural policy factors and its implementation in the current context of transformation of agriculture in Ukraine] / S. M. Kvasha // Visnyk SNAU. Seriya «Ekonomika ta menedzhment», Issue 6/1. – 2010. – P. 3-11.

8. Kravchuk V. I. Algorytm rozvytku sil'skogospodarskogo mashynobuduvannya na suchasnomu etapi [Algorithm of Agricultural Engineering at the present stage] / V. I. Kravchuk // Texnika i tehnologiyi APK. – 2012. – No.1. – P. 6–9.

9. Lajko P.A. Derzhavna finansovokredytna pidtrymka sil'skogo gospodarstvav rynkovij ekonomici [State financial and credit support rural gospodarstvav market economy] / P. A. Lajko. – K. : IAE UAAN, 1998. – 426 p.

10. Lajko P.A. Konceptualni polozhennya derzhavnoyi finansovoyi pidtrymky rozvytku sil'skogo gospodarstva [Organizational-economic mechanism of ensuring the development of agro-industrial production Ukraine: Monograph] / P.A. Lajko // Ekonomika APK. – 1999. – № 1. – S.122-125.

11. Luzan Yu. Ya. Organizacijno-ekonomichnyj mexanizm zabezpechennya rozvytku agropromy slovogo vyrobnyctva Ukrainy : monografiya [Organizational-economic mechanism of ensuring the development of agro-industrial production Ukraine: Monograph] / Yu. Ya. Luzan. – K. : NNCz IAE, 2010. – 472 p.

12. Marenych T.G. Transformacijna dynamika ta mexanizmy ekonomichnogo reguluvannya agroformuvan (pytannya teorii, metodologiyi, praktyky): Monogr. [Transformational dynamics and mechanisms of economic regulation of agricultural enterprises (the theory, methodology, practice): mono-

grams.] / T.G. Marenych. – K.: NNCz «In-t agrar. ekonomiky», 2005. - 453 p.

13. Minagropolity`ky` obicyaye zroby`ty` simejni fermy` pry`butkovy`my` [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.theinsider.ua/politics/54fec11f4ee68>

14. Nazvaly` yedy`nu galuz` Ukrayiny`, yaka torik pokazala zrostannya ekonomichny`x pokazny`kiv [Electronic resource]. – Access mode: <http://tsn.ua/groshi/nazvali-yedinu-galuz-ukrayini-yaka-torik-pokazala-zrostannya-ekonomichnih-pokaznikiv-405400.html>

15. Perepely`cya Yu. K. Derzhavna finansova pidtry`mka yak ody`n iz shlyaxiv do rozshy`renogo vidtvorennya [Tekst] : sbirny`k naukovy`x prac`; nauk. ker. V. Ya. Ambrosov. [State financial support as a way to expanded reproduction [Text]: sbirnyk scientific works; Science. Coeur. V.Y. Ambrosov.] // Visny`k Harkivs`kogo nacional`nogo texnichnogo

universy`tetu sil`s`kogo gospodarstva im. P. Vasy`lenka. - X., 2010. - Issue. 104: Ekonomichni nauky`. - P. 282-287.

16. Raxunkova palata Ukrayiny` [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

17. Ukrayins`ky`j APK cikavy`t` investoriv popry` vijnu? [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.radiosvoboda.org/>

18. U Minagropolity`ky` Ukrayiny` obgovory`ly` podatkovy` novaciyi uryadu [Electronic resource]. – Access mode: <http://a7d.com.ua/novini/19355-umnagropoltiki-ukrayini-obgovorili-podatkovl>.

19. Fedulova I. V. Pidtry`mka sil`s`kogospodars`ky`x vy`robny`kiv [Supporting farmers] / I.V. Fedulova // Intelekt XXI. – 2014. - No.2. – P. 86 - 93.

Лемишко Е. А.

Государственная поддержка – действенный рычаг финансового механизма функционирования капитала сельского хозяйства

В статье исследовано состояние и определены основные проблемы, которые существуют в сфере государственной поддержки сельского хозяйства Украины, оценено ее влияние на эффективность функционирования капитала. Предложено гибкий механизм финансирования сельского хозяйства, который включает самофинансирования и бюджетное финансирование, донорское финансирование и финансирование международными благотворительными организациями, частное финансирование и инвестирование. Возникла насущная необходимость в разработке механизма функционирования капитала аграрной отрасли в новейшем экономической среде, которое бы обеспечило жизнеспособность сельскохозяйственного производителя. Действенным рычагом этого механизма является государственная поддержка сельскохозяйственных предприятий. Приоритетными при этом определен средний и малый бизнес в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: капитал, финансовый механизм, самофинансирования, бюджет, государственная поддержка.

Lemishko O.

State support – financial mechanism effective lever of functioning of capital in agriculture

In the article the state and the main problems that exist in the state support of agriculture of Ukraine estimated its impact on the efficiency of capital. A flexible funding mechanism for agriculture, which includes self-financing and government funding, donor funding and funding by international charities, private financing and investment. There is an urgent need to develop a mechanism of capital operation in the field of Agricultural latest economic environment, which would ensure the viability of agricultural producers. An effective lever mechanism is that state support of agricultural enterprises. The priorities identified with the small and medium business in agriculture.

Keywords: capital, financial mechanism, self-financing, budget, state support.

Рецензент: Костирко Л. А. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Фінанси» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Северодонецьк, Україна.

Reviewer: Kostyrko L. – Professor, Ph.D. of Economic, Head of Finances Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine.

e-mail: lid_kost@mail.ru

Стаття подана 10.06.2015 р.